

Gjenlegg og fornying av eng

Av Ragnhild Renna

Når skal den gamle enga fornyes?

Dreneringstilstanden, ugrassituasjonen, avlingsnivået, omfanget av kjøre- og vinterskader m.m. må vurderes når du beslutter om enga skal fornyes eller du skal fortsette å drifte gammelenga.

Gjenlegg med kløver (Foto: Ragnhild Renna)

Før du går i gang, drøft gjerne hva som skal til for at gjenlegget skal bli bra. Dersom det gikk dårlig sist, er det lurt å stille seg spørsmål om hvorfor? Det kan skyldes flere grunner:

- ✓ Tørke under spiringa
- ✓ For djup nedmolding av frøet
- ✓ Dekkveksten ble for kraftig og kvalte kulturgraset
- ✓ Ugras konkurrerte ut kulturgraset
- ✓ Dekkveksten ble høstet for seint

Forgrøde til eng

Potet eller rotvekster er de beste forkulturene til eng. Da får man bearbeida jorda og redusert både pakkeskader og en del flerårig ugras. Gjenlegg rett etter eng er det mes gunstigste, fordi planterester fra enga vil gjerne skille ut spirehemmende stoff under nedbrytinga. En sesong med grønnfôr vil være bedre enn ny eng etter gammel eng. Og helst bør det dyrkes grønnfôr i to vekstsesonger. Da blir mye av grastorva omsatt og en får også bekjempa rotugraset bedre.

Valg av jordarbeiding avhenger av forhistorien til gjenleggsåkeren.

Pløying er aktuelt bl.a. når:

- jorda er hardt pakka på grunn av kjørebeklastning og det er nødvendig for å løsne pakkeskader i matjordlaget ca til dybde 20 – 25 cm
- det er nødvendig å bryte opp sjikt i jorda som hindrer vannet å trenge ned.
- det er mye rotugras og det ikke er ønskelig å brakke.
- enga som skal fornyes har seig grassvor.

Er det mye flerårig ugras i enga (f.eks. grasugras som sølvbunke, tunrapp, knerevehale og kveke) eller pløyinga har vært mislykka, kan enga med fordel brakkes før gjenlegg. (Se ellers kapittel om plantevern). Ved gjenlegg etter åkervekster kan harving være første jordarbeiding.

Gjenleggsmetoder:

Tidlig vårgjenlegg med eller uten dekkvekst

Så tidligst mulig om våren slik at ugraset ikke får et forsprang, men husk også at jorda må være laglig før man starter bearbeiding. Sein såing på våren kan gjøre at mye av spirefuktigheita er borte når frøet blir lagt i jorda. Dessuten spirer ugrasfrøet lettere i varm jord og da blir det en tøff konkurranse for grasspirene. Dekkvekst brukes kun når det er fare for mye ugras og det er behov for avling i gjenleggsåret. Legde i dekkveksten krever umiddelbar høsting. Det er ekstra viktig at høstinga ikke skader gjenlegget. Høst under tørre forhold og vurder hjulustrustning og kjøreteknikk. Høg stubbing (10-12 cm) er best. Gjenlegget bør ikke høstes seinere enn at plantene kan forberede seg til vinteren. Høsting i september/oktober er ugunstig.

Dekkvekst:

Korn: Havre eller bygg, 6-8 kg/dekar

Korn + ert 7 + 4 kg per daa.

Raigras – maks 10 vektprosent av såvare i gjenlegg (0,2-0,35 kg/dekar)

Tidlig høstgjenlegg

Dette såes før 20. august, slik at graset får tid til etablering før innvintring. Gjenlegget bør være minimum 10 - 15 cm høgt ved innvintring Erfaring har vist at denne metoden gir best etablering av eng, men ikke dersom det skal såes med kløver. Kløver bør såes om våren for å få god etablering og kløveren kan såes våren etter gjenlegget. Høstgjenlegg høstes normalt ikke i gjenleggsåret.

Seint høstgjenlegg

Såing sist i september eller i oktober. Frøet bør ikke spire før til våren. Dette er en usikker metode i områder uten stabilt snødekke. Frø som er begynt å svulle og har starta spiringa er mer utsatt for å ødelegges ved frost.

Fornyng uten pløying (direktesåing)

Direktesåing er en metode som har utviklet seg til å bli et godt alternativ til tradisjonell etablering av eng. Såmaskiner med ugrasharv og tromling etter såing har gjort at metoden fungerer som et rÅrsaken til at man ikke lykkes med direktesåing kan være at frøene ikke får god nok kontakt med jord og dermed nok spireråme, at døende planterester skiller ut spirehemmende stoffer osv. Metoden kan benyttes når pløying og annen jordarbeiding er uaktuelt på grunn av steinrik mark, det er ønskelig å ta vare på grunne steingrøfter som fungerer, ved reparasjon av ny eng eller i bratt terreng m.m.

Et godt resultat kan oppnås ved å:

- Brakke marka om høsten.
- Fjerne planterester før såing, for eksempel med fôr høster.
- Harve over marka for å rive opp plantedekket og få opp litt jord (f.eks. med stivtindhav).
- Så tidlig om våren, mens det ennå er spireråme i jorda. Radsåing er å anbefale. Store frø, som frø av artene engsvingel, bladfaks, raigras, kløver har best forutsetning for å spire når spirevilkåra ikke er optimale.
- Tromle der det er mulig, for å sikre frøet kontakt med jord.
- Kjøre på husdyrgjødsel til slutt for å sikre fuktighet til frøspiringa.

Gjødsling til gjenlegg

Tabell 1: Generell gjødseltilråding for ulike gjenleggsmetoder.

	Kg N/daa	Kg P/daa	Kg K/daa
Tidlig vårgjenlegg med dekkvekst	10	1,5	9-11
Tidlig vårgjenlegg uten dekkvekst	10-12	1,5	9-11
Tidlig høstgjenlegg	5	1,5	6
Seint høstgjenlegg	Ingen gjødsling i gjenleggsåret.		

Vurder jordanalysene. Oppfyll fosfor- og kaliumbehovet med husdyrgjødsel og suppler med handelsgjødsel. Kjør ut husdyrgjødsel etter pløying, slik at gjødsel blir blanda inn i pløyelaget og ikke blir liggende for dypt. Harv ned straks for å unngå nitrogentap. Ikke overdoser med husdyrgjødsel. Siden plantene i et gjenlegg er små og har dårlig utvikla røtter vil de ikke kunne utnytte større mengder gjødsel. Vær oppmerksom på ettervirkning av husdyrgjødsel tilført i foregående år med f.eks. åker. Handelsgjødsel kan kjøres ut etter spiring av gjenlegget, nå man evt. ser behov for

tilleggsgjødsling. God nitrogentilgang stimulerer ugraset til sterkere vekst, så det er viktig å følge med på ugrasutviklinga og grasspirene for å vurdere gjødselbehov.

Nyspira gjenlegg med noe oppslag av tidligere grasvekst (Foto: Ragnhild Renna)

Såbedet

Såbedet må være jamnt og fritt for stein slik at det går greit å høste uten å få med jord og stein i avlinga. På løs jord kan det lønne seg å tromle jorda før såing for jevnere sådybde, jevnere overflate og knusing av klumper. Grasfrøet er smått, og dersom såbedet er for løst, kommer frøet lett for djupt, og spiringa blir dårlig. Etter såing bør arealet tromles. Dette for å klemme ned stein, gi frøene bedre kontakt med jorda og dermed bedre spirevilkår (forutsatt tromling rett etter såing). Vanntransporten i jorda bedres ved tromling. Glatt trommel gir jevn overflate, men det er fare for gjenslemming av jorda. Cambridgetrommelen, som har løse ringer med rifler på annenhver ring, anbefales fremfor glatt trommel. Den gir bl.a. liten fare for gjenslemming. Ved breisåing tilrås ei lett nedmolding av frøet før tromling med glatt trommel eller tromling med Cambridgetrommel uten nedmolding av frøet.

Figur 1: "Det ideelle såbed". Frøet ligger på sålen etter harvinga. Mindre jordpartikler tett inntil frøet sikrer spireråme. Vanntransporten oppover er intakt i jorda under harvesålen. Topplaget har større jordaggregat for å hindre uttørking. (Etter Knut Lindberg).

Såmetoder

Breisåing

Frøene såes oppå jorda og harves grunt ned, med påfølgende tromling. Dette gir god dekking av jordoverflata og er særlig aktuelt der en har problemer med tunrapp og andre grasugas. I slike tilfeller kan kryssåing gi ytterligere positiv effekt.

Radsåing

Frøene legges i rett sådybde og adskilte rader fordi sålabbene går ned i jorda. Dette gir sikrere og bedre spiring, forutsatt at frøene ikke legges for dypt. Husk dreieprøve før såing. Unngå såglipper, bruk markør på såmaskina. Såteknikk på større areal; begynn ytterst, så 4-5 drag rundt, deretter såing fram og tilbake.

Såmengder og sådybde

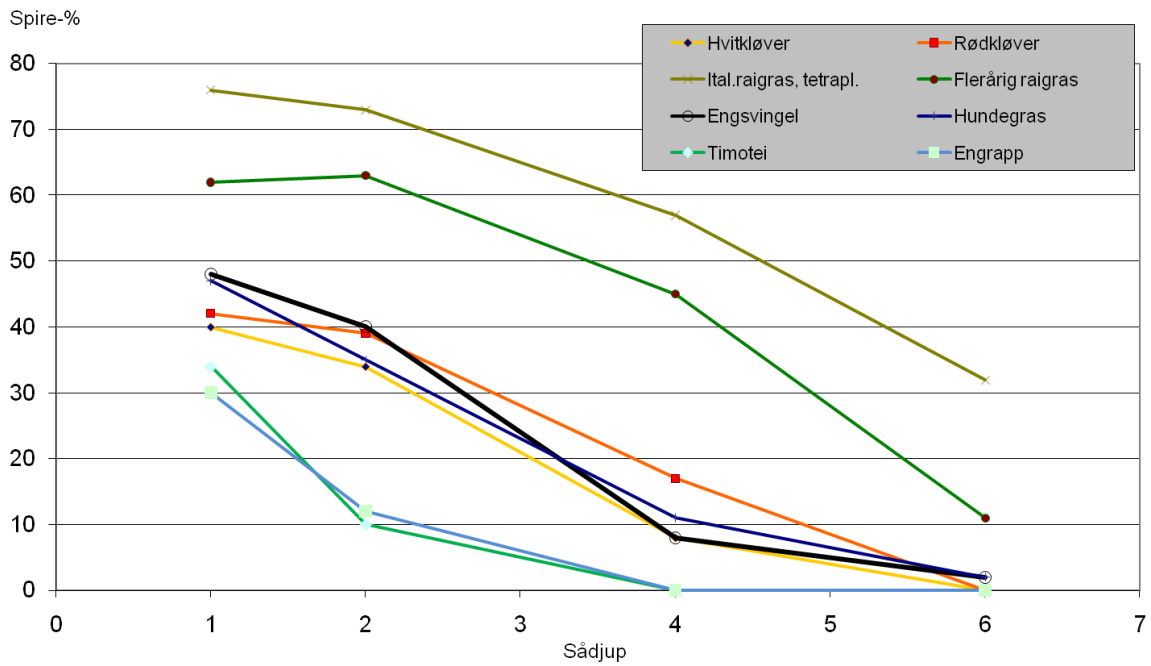
Tabell 2: Generell tilråding for såmengder ved ulike arter og såmetoder.

	Breisåing kg per daa	Radsåing kg per daa
Timotei	2,5	2
Engsvingel, hundegras	3	2,5
Bladfaks	4	3
Strandrør	3	2,5
Frøblandinger med timotei/engsvingel:	3	2,5

Ta hensyn til tusenfrøvekta til grasarten, spireevne, såmetode, spirevilkår ved valg av såmengde. Dekkveksten såes tynt og på tvers av såretning for grasfrøet.

Sådybde:

- Grasfrø: 0,5 - 1 cm (minst sådybde for små frø som timotei, engrapp m.fl. og på løs jord).
- Korn: 2 -4 cm.

Figur 2: Figuren viser spireevne for ulike grasarter ved ulik sådyb. Sådybda må tilpasses frøstørrelsen.